Д-ръ ЛОНГИНЪ ЦЕХЕЛСКИ
УКРАЙНСКИ ДЕПУТАТЪ ВЪ
АВСТРИЙСКИЯ РАЙХСРАТЪ

Не освободителка, а потисница на народитѣ.

(Какъ Русия „освобождава“ Украйна).

ИЗДАНИЕ
на
СЪЮЗА ЗА ОСВОБОЖДЕНИЕ НА УКРАЙНА
София — 1914.

Д-ръ ЛОНГИНЪ ЦЕХЕЛСКИ
УКРАИНСКИ ДЕПУТАТЪ ВЪ
АВСТРИЙСКИЯ РАЙХСРАТЪ

Не освободителка, а потисница на народитѣ.

(Какъ Русия „освобождава“ Украйна).

ИЗДАНИЕ
на
СЪЮЗА ЗА ОСВОБОЖДЕНИЕ НА УКРАЙНА
София — 1914.

Digitized by the Internet Archive
in 2019 with funding from
John and Mary A. Yaremko Foundation

https://archive.org/details/neosvoboditelkap00cehe

I.

Какъ Русия „освобождава“ Украйна?

Въ войната, свидѣтели на която сме сега, трима та западно-европейски противници на нѣмско-австрийския съюзъ се ржководятъ отъ мотиви по-други отъ ония, които ржководятъ Русия съ двата ѝ балкански помощника. Русия, а заедно съ нея Сърбия и Черна Гора, водятъ агресивна война съ користни цѣли, имайки прѣдвидъ подѣлбата на Крайдунавската монархия, а пъкъ Англия, Франция и Белгия сж въвлечени въ войната отъ второстепенни мотиви, страхувайки се да не би Германия, слѣдъ като побѣди Русия, да се уголѣми чрѣзмѣрно и да започне да ги заплашва. Държавата, която прѣдизвика върлуващата сега война бѣше Русия и само Русия, чиито насъсквания затъмниха разума на ржководителитѣ на сръбския народъ. Сърбия стана жертва на руската интрига и, гонейки реализирането на националнитѣ си мечти, слѣзе до нивото на орждие на рускитѣ планове на Балканитѣ. Ако миналата година на Балканитѣ се пролѣха рѣки човѣшка кръвь почти безполезно, ако ударътъ, нанесенъ на Турция, не донесе разрѣшаването на националнитѣ въпроси на Балканитѣ, ако Македония е разкжсана между чуждеплѣменни държави, ако брѣговетѣ на Брѣгалница бѣха свидѣтели на братоубийствено клане, ако новата балканска държава Албания неможе досега още да се организира, ако най-

послѣ въ Сараево варварски сж убити най-славянофилския Хабсбургъ и жена му славянка, съ което бѣше даденъ сигналътъ за всесвѣтския пожарь, — то всичко това бѣше дѣло на Русия.

Лозунгътъ, въ името на който Русия прѣдизвика войната, трѣбваше да бжде „освобождението на славянитѣ отъ германското иго". Рускитѣ националистически и консервативни вѣстници вече въ продължение на нѣколко години пишатъ за необходимостьта на това освобождение; въ негово име се водѣше интенсивна панславистико-русофилска пропаганда срѣдъ славянскитѣ народи въ Австро-Унгария. Русия се зае „да освобождава" босненскитѣ и южно-унгарски сърби, галицкитѣ украинци и поляци, словацитѣ, чехитѣ и даже и седмоградскитѣ ромжни; тия послѣднитѣ вече не въ името на славянството, а въ името на православието, а може би... общочовѣшки свободолюбиви идеи.

Нека бжде тогава позволено и на менъ като на членъ и парламентаренъ прѣдставитель на нацията, която сжщо се наематъ „да освобождаватъ" руситѣ, да обясня тука въ нѣколко реда какъ украинцитѣ разбиратъ „освободителната" мисия на Русия и какъ ние се отнасяме къмъ нея, на основание на опита полученъ отъ нашата трагична история.

Но прѣди да обясня това, не ще бжде излишно да направя прѣдъ читателя нѣколко общи бѣлѣжки за Украйна и украинцитѣ, които излизатъ сега тъй енергично на международната арена и които сж собственно *ябълката на раздора между Русия и Австрия.*

Украйна заема територията отъ р. Прутъ, Карпатскитѣ планини и рѣкитѣ Санъ и Нарва (дѣсни притоци на Висла) на западъ, до Донецъ, долния Донъ и западния Кавказъ на изтокъ, отъ Припетъ и Горна Десна

(притоци на Днѣпъръ) на сѣверъ, до Черно и Азовско море на югъ. Украинцитѣ сж славянско плѣме, което на брой 38 милиона души населява грамадното пространство отъ повече отъ 800 хиляди квадратни километра, а на по-малки колонии е разпръснато по останалата часть на Кавказъ, въ Южния Сибиръ, на Амуръ, въ Добруджа, въ Канада, въ Съединенитѣ Щати на Сѣверна Америка и въ Бразилия.

Австрийскитѣ украинци отъ Източна Галиция и Сѣверна Буковина се наричатъ на нѣмски отъ официалната австрийска статистика „Рутени“ (отъ срѣдневѣковното „Ruthenus“, „Ruthenia“). А въ Русия официално ги наричатъ, съ очевидно русификаторската тенденция, „Малоруси“.

Езикътъ на украинцитѣ, споредъ мнѣнието на славистите Шафарикъ, Миклошичъ, Срезневски, Ягичъ, Коршъ, Шахматовъ, Потебня и споредъ мнѣнието на самата Императорска Академия на Наукитѣ въ Петербургъ, е самостоятеленъ славянски езикъ, сжщо такъвъ, какъвто е българския, сръбския или кой да е другъ славянски езикъ; въ никой случай не бива той да се смѣта „нарѣчие“ на руския езикъ, отъ който украинския основно се отличава не само по произношението, граматиката, словообразуването, синтаксиса и лексиката си, но и по цѣлия си духъ и история. Освѣнъ това теоритическо доказателство на украинския езикъ и нация, сжществува едно много по-важно практическо доказателство: самостоятелната крайно разнообразна (по-стара отъ руската) украинска литература[1]), украинската преса, театъра,

---

[1]) Официалната руска наука е присвоила за себе си най-стария периодъ на украинската литература, именно тъй нарѣчения Киевски или Княжески периодъ, обемащъ X—XIII столѣтие и ознаменованъ съ такива видни произведения, като „Киевската

лѣтопись", „Галицко-Волинската лѣтопись", „Слово о полку Игеровомъ" и т. н., писани на смѣсенъ, тъй нарѣченъ църковно-славянски (старо-български) и старо-украински езикъ. Това присвояване е станало на това формално основание, че литературния езикъ на тоя периодъ е билъ прѣнесенъ отъ Княжескитѣ дружини, заедно съ християнството въ XI и XII вѣкъ отъ Киевъ въ Москва, гдѣто се е подложилъ на ново измѣнение (а именно на русификация) и въ тоя видъ е станалъ основа на държавния руски езикъ въ послѣдующитѣ вѣкове чакъ до царуването на императрица Екатерина II, когато народния руски езикъ, като силна вълна е прѣлялъ въ руската литература, която собствено отъ XVIII вѣкъ започва наистина да съществува. А въ дѣйствителность тъй нарѣчения *Киевски периодъ, периодътъ на Владимиръ Велики и т. н. принадлежи изключително на украинцитѣ,* които му дадоха писатели, културни центрове (Киевъ, Галичъ, Киевската Лавра и т. н.), езикъ (смѣсенъ съ старобългарския), колоритъ, духъ, теми и т. н. *Прадѣдитѣ на Руситѣ не взимаха въ тоя периодъ никакво участие.* И по-късно отъ XIII вѣкъ до края на XVIII украинската литература се развива съвсѣмъ независимо отъ руската, като се намира първоначално подъ силното влияние на българската (обновитель на украинската иерархия слѣдъ монголското нашедствие въ края на XIV и началото на XV вѣкъ бѣше митрополитъ Памьякъ, по произхождение българинъ), а по-късно (XV до XVII вѣкъ) подъ латинско схоластично и полско влияние Плодовитата украинска литература въ ония врѣмена въ много отношения прѣвъзходствуваше съврѣменната и бѣдна руска литература, а на славянитѣ тя даде Мелетия Смотрицки отъ Галиция (XVII вѣкъ), чиято църковно-славянска граматика бѣше приета отъ всички славяни и стана основа не само на украинската, но и на руската, сръбската и българската граматикография. Въ XVII вѣкъ се започна освобождението, както отъ църковно-славянскитѣ, тъй и отъ латинско-схоластичнитѣ и полскитѣ влияния въ посока на национализиране на литературния езикъ, освобождение, което се завърши въ 1798 год. съ появяването на Иванъ Котляревски отъ Полтава, който въвежда въ украинската литература чистия украински народенъ езикъ и ново фонетично национално правописание (вмѣсто църковно-славянското). Отъ тукъ започва новъ периодъ въ украинската литература, който продължава и до сега и който даде такива писатели, като ге-

почти хилядогодишната украинска история [2]), грамадните кадри на украинската интелегенция и все повече съживяващето се украинско политическо движение, чийто девизъ е: *самостоятелна украинска държава отъ Карпатитѣ до Кавказъ.*

Въ сегашната стадия на развитието си украинцитѣ отъ двѣтѣ страни на Австро-Руската граница станаха вече важенъ политически факторъ, съ който трѣбва да

ниалния Тарасъ Шевченко, Кулишъ, Иванъ Франко, Осипъ Федьковичъ, Марко Вовчокъ, Леся Украинка, Коцюбински и т. н. и такива учени, като Антоновичъ, Костомаровъ, Драгомановъ (бившъ професоръ въ Висшето училище въ София), Житецки, Потебня, Михалчукъ, Охоновски, Хрушевски и т. н. Киевскиятъ периодъ по такъвъ начинъ е органическо начало *само* на украинската литература; къмъ историята на руската литература той е присъединенъ искуственно по политически съображения.

[2]) Сжщо така и *Киевския периодъ (X до XIII вѣкъ) на политическата история на тъй нарѣчената „Стара Русь" принадлежи органически на украинската история*, и съвсѣмъ не е начало на руската история, както прѣподаватъ въ Русия въ официалнитѣ училища. Киевската държава на Владимиръ Великий и на наслѣдницитѣ му бѣше създадена само отъ украинцитѣ, а руската държава се създаде едва въ XIII и XIV вѣкове въ басейна на р. Ока, Москва и Волга отъ смѣсь отъ славянски и фински елементи. Отъ Киевъ Московската държава възприе само династията и християнството. И по-късно, слѣдъ XIII вѣкъ, когато Украйна попадна отъ начало подъ властьта на Литва, а послѣ на Полша, *историческитѣ пжтища на Украйна и Московия вървятъ съвършенно отдѣлно единъ отъ другъ* . Украинската история (XIV до XVIII вѣкъ) се развива въ борба съ турско-татарския свѣтъ и полския натискъ на изтокъ, безъ да има чакъ до половината на XVII вѣкъ (до Богданъ Хмелницки) нищо общо съ Московската държава, която бѣше раздѣлена сѣкашъ съ китайска стѣна отъ Украйна и Европа и се развиваше въ борба съ Волжскитѣ и Уралски фини и монголи и сѣверо-прибалтийскитѣ германци (шведитѣ и ордена на меченосцитѣ).

се съобразяватъ двѣтѣ държави: Австрия и Русия, както и съсѣдитѣ имъ поляци отъ западъ и руси отъ сѣвероизтокъ. Сѫществуването на украинското движение не е безразлично вече и за другитѣ европейски държави: Германия, Англия и т. н., чиято столична преса отъ нѣколко години обръща голѣмо внимание на украинския въпросъ.

Австрийскитѣ украинци сѫ напълно развитъ въ политическо отношение народъ, имащъ свой интенсивенъ политически животъ (значителна преса, нѣколко партии, около 29 депутати въ австрийския парламентъ, а 31 въ Галицкия и Буковинския ландтагъ), своя култура (гимназии, народни училища, просвѣтителни дружества, литература, искуство, театъръ, музеи, часть отъ катедритѣ въ Лъвовския и Черновицкия университети, национална църква и т. н.) и все повече закрѣпваща економическа организацияа (хиляди кредитни, производителни, потрѣбителни и т. п. учрѣждения), и бързо възникнало еснафство и т. н.

Въ послѣднитѣ години украинцитѣ получиха износна за тѣхъ реформа на избирателна система въ Галицкия и Буковинския ландтагъ и можаха да направятъ съвсѣмъ актуаленъ въпросътъ за създаването на самостоятеленъ украински университетъ (отдѣлно отъ Полския) въ Лъвовъ. Тѣ станаха сѫщо виденъ факторъ на австрийския парламентаренъ животъ; доста е да споменемъ за украинската обструкция, която миналата година трая нѣколко мѣсеца въ Виенския парламентъ.

Рускитѣ украинци наистина не могатъ да се приравнятъ къмъ австрийскитѣ по степеньта на националното имъ развитие — украинството се прѣслѣдва въ Русия като държавно прѣстѫпление — но тѣ се приравняватъ къмъ тѣхъ по численость, по живитѣ национални

традиции и голѣмото си благосъстояние. До 1905 г., т. е., до руската революция, въ Русия бѣше запрѣтена и найневинната украинска преса и литература и само отъ 1906 г. намираме въ Русия украински вѣстници и явна украинска литература. Отъ тогава се съживява и политическия животъ на украинцитѣ, които въ първитѣ двѣ държавни Думи имаха значителни украински клубове, броящи около 50 депутати. Ако се измѣни избирателния законъ за Третата Дума, то това стана главно за да се изличи отъ лицето на земята украинското прѣдставителство въ Думата, което съ програмата си за автономия на Украйна заплашваше Руската империя съ разколъ.

Растящата реакция и национализмъ въ Русия се опълчиха главно противъ Украйна, въ която тѣ виждатъ ахилесовата пета на Русия. Ако репресиитѣ противъ демокрацията въ Русия сѫ голѣми, то противъ Украйна тѣ сѫ 100 пѫти по-чувствителни. Затова не е чудно, че рускитѣ украинци гледаха и гледатъ на Галиция, като на украински Пиемонтъ, гдѣто въпрѣки борбата съ полскитѣ претенции за господство надъ украинцитѣ, все пакъ сѫществува широка конституционна свобода. Като на украински Пиемонтъ гледа на Галиция и Русия и затова извѣстния пропагандистъ на руския панславизмъ графъ Бобрински можа да пише и да говори, че Русия не бива да се успокои до тогава, до като на Карпатитѣ не се развѣва руското знаме.

Именно тоя украински Пиемонтъ се е наела „да освобождава“ Русия, както казва тя на съюзницитѣ си и както казва прѣдадената ней или недостатъчно освѣдомена балканска преса.

Работата е прѣдставена по такъвъ начинъ сѣкашъ Русия отива да „освобождава“ $4^1/_2$ милиона австрийски „руси“, подъ които трѣбва да се разбиратъ австрий-

скитѣ украинци. Като поводъ на това трѣбва да служи сѫществуването на една малка русофилска партия срѣдъ галицкитѣ украинци, която провъзгласява националното единство на украинцитѣ съ руситѣ, партия, която нѣма никакви естественни корени въ народа и отдавна би изчезнала, ако не я поддържаше всѣка година милионната субсидия отъ Русия, отъ графъ Бобрински, отъ Галицко-Руското дружество, отъ Славянското Благотворително дружество и отъ ония официални кръгове, които стоятъ задъ гърба на тия дружества.

Искуственностьта на тая „партия“ срѣдъ австрийскитѣ украинци най-добрѣ се доказва отъ такива явления, като отсѫтствието на каквато и да било руска култура, литература, театръ и т. н.; въ Галиция, съ изключение на нѣколкото русофилски агитатори, никой даже не владѣе руски езикъ. Крайно характеренъ е и тоя фактъ, че слѣдъ въвеждането на всеобщо и равно избирателно право, въ австрийския парламентъ се избраха само двама русофили отъ 31 украинци, а нито единъ русофилъ не се избра въ Буковинския ландтагъ, дѣто има 16 украински депутати, а само единъ русофилъ се избра въ Галицкия ландтагъ, дѣто има избрани 34 украински депутати. Характерно е и това обстоятелство, че отъ 700 абонати на русофилския Львовски вѣстникъ „Прикарпатская Русь“ повече отъ половината сѫ разни официални лица и учрѣждения въ Русия, а отъ другата часть половината сѫ разни редакции, кафенета и т. н. въ Галиция и едва 200 абонати има отъ срѣдата на самитѣ русофили.

Но украинцитѣ много добрѣ знаятъ цѣната на „освободителнитѣ“ чувства на Русия спрямо Галиция и затова веднага слѣдъ избухването на войната застанаха противъ Русия.

Рѣшителната анти-руска позиция на украинцитѣ имъ се диктува не само отъ сегашното безпримѣрно угнетяване на украинството въ Русия, но и отъ съзнателното отнасяне къмъ цѣлата история на руската политика спрямо инороднитѣ елементи, а въ частность спрямо украинцитѣ. Тридесеть милионния украински народъ въ Русия нѣма нито свое народно училище, нито своя църква, нито свой езикъ въ учрѣжденията, нито общинска и земска автономия; нѣщо повече: литературата и пресата на украйнцитѣ се забранява, тѣхнитѣ обществени дѣйци се арестуватъ и заточаватъ въ сѣвернитѣ Сибирски губернии. Още сега много украински депутати отъ първата и втората Дума излежаватъ наказанието си въ Сибиръ, а рускитѣ поци сѫ задължени да посочватъ на полицията и джандармитѣ ония, които изписватъ украински вѣстници, макаръ и допуснати отъ цензурата, а слѣдъ това слѣдватъ репресии.

Между това украинцитѣ, както въ Русия, тъй и въ Галиция помнятъ, че нѣкога сѫ живѣли по-добрѣ въ земята си, че нѣкога сѫ имали собственна държавна организация, свои нисши, срѣдни и висши училища, своя народна автономна църква, само номинално подчинена на Цариградския патриархъ, а въ сѫщность автокефална съ свой екзархъ въ Киевъ и т. н. Защото още прѣди Полтавската битка (1709 г.) сѫществуваше самостоятелна Украинска държава отъ двѣтѣ страни на Днѣпъръ съ собственно управление (държавния глава се е казвалъ гетманъ) съ собственна войска и т. н., която бѣше само подъ протектората на Русия, наричана тогава още Московщина. Тая Украинска държава, създадена въ срѣдата на XVII вѣкъ отъ Богданъ Хмелницки, обединяваше въ себе си, въ дългогодишната борба противъ полското владичество, по-голѣмата часть отъ тогавашната украинска

територия, а именно сегашнитѣ губернии: Киевската, Черниговската, Полтавската, Екатеринославската, часть отъ Херсонската, Подолската и Волинската, когато само западнитѣ украински земи (Волиния, Подолия, Холмщина и Галиция) се намираха подъ полска власть.

Обезсиленъ отъ дългогодишнитѣ войни съ Полша и заплашванъ отъ къмъ югъ отъ Кримското ханство Богданъ Хмелницки се принуди най-послѣ да потърси помощь отъ Московското царство, което и се оформи чрѣзъ Переяславския трактатъ (1654 год.), съ който се гарантираше пълната държавна автономия на Украйна, като на васална държава, подчинена на Московския царь сѫщо тъй, както бѣше до скоро България на Турция. Това именно бѣше началото на трагическия край на украинската политическа самостоятелность. Московския царизмъ, който бѣше увлекълъ Хмелницки съ обѣщания за „освобождение“ отъ полско иго, веднага слѣдъ смъртьта на Хмелницки (1656 год.) започна да нарушава постановленията на трактата като се намѣсваше въ вѫтрѣшнитѣ работи на Украйна и като се стремѣше да ограничи нейната суверенность, военна слава, автономията на църквата ѝ и т. н., и като раздухваше съ пари и агитация партийнитѣ и социални антагонизми въ Украйна. Украина нападана непрѣкѫснато отъ татаритѣ отъ къмъ Кримъ и отъ поляцитѣ отъ западъ се намѣри въ крайно тѣсно положение.

Наслѣдникътъ на Хмелницки, гетманътъ Иванъ Виховски, човѣкъ уменъ и самоотверженъ, се опита да създаде друга комбинация, като сключи съ Полша единъ трактатъ въ Хадячъ (1658 год.), по който Украйна влизаше въ Полско-Литовската уния, като трета самостоятелна държава, слѣдъ което той унищожи руската армия подъ Конотопъ (Черниговска губерния). Но социалното

движение на селянитѣ противъ украинското правителство, подържано отъ Москва съ пари и оржжие, го накара да се откаже отъ гетманството, слѣдъ което се поднови Переяславския трактатъ съ Москва, сега, обаче, съ нѣкои ограничения на украинската самостоятелность (въ областьта на външната политика, църковната автономия и т. н.).

Руско-полската война, която се водѣше на украинска територия, сломи силитѣ на Украйна и най-послѣ докара подѣлбата на Украина между Русия и Полша по рѣката Днѣпъръ (1667 год.). По такъвъ начинъ възникнаха двѣ украински гетманства: на западъ отъ Днѣпъръ подъ полска власть и на изтокъ отъ Днѣпъръ подъ руска; слѣдъ това настжпва най-трагичния периодъ на украинската история: борбата за обединението на двѣтѣ части и за освобождението на Украйна, както отъ Русия, тъй и отъ Полша. Гетманътъ Петро Дорошенко се опита да получи помощь отъ Турция и да сключи съюзъ съ Кримъ, но не можа да отрази съединеното руско-полско нападение.

Послѣденъ, който се опита съ оржжие въ ржка да освободи Украйна отъ Русия, бѣше гетманътъ Иванъ Мазепа, романтическа фигура въ поемитѣ на Байронъ, Пушкинъ, Шелли, Волтеръ и Словацки. Въ дѣйствителность Иванъ Мазепа е билъ необикновенно трѣзвенъ политикъ и енергиченъ администраторъ. А дългогодишното му гетманство подобри стопанството и порядкитѣ въ Украйна, насади тамъ училища, печатници и лицеи, ознаменува се съ грамадни постройки (по-голѣмата часть отъ църквитѣ и монастиритѣ въ Киевъ), съ реорганизацията на армията и, което е най-важно, съ постепенното отнемане отъ Полша на земитѣ на западъ отъ Днѣпъръ, откъснати по Амдрушовския договоръ. Това засилване на Украйна даде смѣлость на Мазепа и патриотическия ук-

раински старейшина да застане въ 1708 год. на страната на Карлъ XII Шведски противъ царь Петръ I и полския кралъ Августъ II. За съжаление, бързото навлизане на Петръ въ Украйна не остави да се съберат всички украински сили и тероризира населението на сѣверна Украйна съ страшни звѣрства (разпъваха се съ стотини и хиляди души на кръстъ и ги разполагаха по пжтищата или пъкъ приковани къмъ салове ги пускаха по течението на рѣката). Вносътъ на продукти въ Украйна се прѣкрати, тъй като Полша стоеше на страната на Русия, а търговия съ Кримъ почти не се водѣше. Съобщенията въ Швеция се прѣкъснаха поради голѣмото разстояние, а когато настжпи при това и суровата зима, то сждбата на Карлъ XII и Мазепа, а заедно съ тѣхъ и на цѣла Украйна бѣше вече рѣшена. Подъ Полтава въ 1709 год. Шведско-Украинскитѣ войски бѣха побѣдени, въпрѣки геройската имъ храбрость, отъ значително по-многочисленитѣ отъ тѣхъ руски войски и Карлъ XII и Мазепа бѣха принудени да избѣгатъ на турска територия въ Бесарабия. Съкрушенъ отъ скръбь Мазепа скоро умрѣ и биде погрѣбанъ въ Съборната църква въ Палацъ, а Украйна трѣбваше да понесе цѣлата тяжесть на ржката на Петръ I. Градоветѣ ѝ бѣха унищожени, населението ѝ поробено, църквата ѝ подчинена на руския „Св. Синодъ“, автономията на Украйна биде силно ограничена, остана ѝ едва ли сѣнка отъ самостоятелность. Земята на западъ отъ Днѣпъръ отново бѣ отстжпена на Полша като на съюзница въ войната противъ Карлъ XII и Мазепа. Тъй трагично се завърши послѣдния опитъ на украинцитѣ да освободятъ държавата си отъ заплашващето ги московско чудовище.

Това, което ставаше по-късно, бѣше вече бавна агония на украинската самостоятелность въ обятията на сѣ-

верния Моллохъ. Въ Украйна бѣха пратени руски намѣстници, които трѣбваше да контролиратъ управлението на гетманитѣ и руски войски да квартируватъ. (Нѣщо подобно виждаме сега въ Персия и Египетъ). Украйна бѣше обложена съ данъци въ полза на Русия. Ограничи се свободата на печата, като се подчини на московската цензура, което намали украинското книжно производство, а послѣ и украинската култура до нула. Украинскитѣ войски бѣха унищожени, тѣхъ ги употрѣбяваха за прѣсушаване на блатата между Ладога и Ботническия заливъ, гдѣто буквално върху коститѣ на стотини хиляди украинци се издигна Петербургъ. Най-послѣ Екатерина II, вѣрна на традицията на Петръ I, нанесе послѣдния ударъ и съ указъ отъ 1764 год. окончателно унищожи независимостьта на Украйна, като я включи въ руската държава и унищожи правителството на гетмана. Послѣдниятъ гетманъ, графъ Кирилъ Разумовски, — Le roi en exile — трѣбваше да остане въ Петербургъ. Потомцитѣ му се бояха за живота си и избѣгаха отъ Русия, а единъ отъ тѣхъ, графъ Камило Разумовски, е сега единъ отъ най-значителнитѣ магнати на Австрийска Моравия.

Слѣдъ унищожаването на гетманската държава оставаше само една украинска територия свободна отъ руско иго, — тъй нарѣчената запоржска Сѣчь, военно орденска организация на украинцитѣ отъ долно днѣпърскитѣ брѣгове, въ сегашна Таврическа и Херсонска губернии. Тая военна република биде унищожена нѣколко години по-късно, нейната крѣпость и центръ нарѣченъ Сѣчь бѣше бомбардиранъ, а територията ѝ до устието на Днѣпъръ присъединена къмъ Русия (1775 г.).

И остатъцитѣ на украинскитѣ земи, принадлежащи на Полша скоро чрѣзъ „освобождение“ се паднаха на Русия. Русия използува вжтрѣшнитѣ размирици въ Полша,

главно социалната и религиозна борба на украинцитѣ отъ Киевско, Волония и Подолия противъ аристократическата и ултра-католическа Полша, борба, която се проявяваше въ често повтарящи се бунтове на украинскитѣ селяни, за да ускори подѣлбата на Полша и да вземе въ ржцѣтѣ си въ края на XVII вѣкъ украинскитѣ земи, съ изключение на Галиция, която се падна на Австрия. Вземайки отъ Полша западнитѣ украински земи, Русия играеше ролята на „освободителка“ на украинскитѣ земи отъ социалното и религиозно полско иго, когато именно централизирания руски режимъ докара усилването на крѣпостното право и насилственото унищожаване на тъй нарѣчената уния (т. е. гръцко-католическо вѣроизповѣдание съединено съ Римъ) въ Волиния, Подолия, Холмщина и Пидлисе, което не мина безъ проливане на кръвьта на украинскитѣ селяни-унияти.

„Освободила“ по такъвъ начинъ почти всички украински земи, Русия почна систематически да ги порусява. Украинската шляхта (дворянство), до колкото не бѣше унищожена при Полтавския погромъ, биде русифицирана съ помощьта на училището, на военна и чиновническа кариера и т. н. Украинското духовенство биде порусено, като се подчини на Св. Синодъ. Украинската литература бѣше унищожена съ принудителна цензура въ Москва. Украинскитѣ училища и печатници бѣха просто затворени. Ако прибавимъ при това и факта, че Украйна, особенно когато принадлежеше на Полша, се разори отъ войната, а интелегенцията ѝ (дворянството и еснафство) биде погубено отъ полския режимъ, то лесно можемъ да си прѣдставимъ, че Украйна не можеше вече да се съпротивлява на русификаторската система.

Врѣмето отъ разоряването на Сѣчьта и подѣлбата на Полша до 30-тѣхъ години на XIX вѣкъ е периодъ на

летаргия на украинския народъ, който се състоеше тогава почти изключително отъ крѣпостни селяни. И само 30-тѣхъ години на миналия вѣкъ донесоха на украинския народъ възраждане, отначало романтично литературно, както и у другитѣ славяни, а слѣдъ това политическо. Въ Галиция въ 30-тѣхъ години се почва възраждане на украинския езикъ и литература, а въ 1848 год. прѣзъ врѣме на пролѣтьта на австрийскитѣ народи, галицкитѣ украинци провъзгласиха себе си и украинцитѣ отъ южна Русия живъ народъ, отдѣленъ отъ поляцитѣ и руситѣ, и поискаха да се създаде отъ украинскитѣ земи на Австро-Унгария една автономна украинска територия съ свой сеймъ и т. н. Австрийското правителство се отнасяше благосклонно или поне толерантно къмъ тия стремления до тогава, докато не му се стори по-износно да привлече на своя страна поляцитѣ, които бѣха изгубили довѣрие въ собственитѣ си сили слѣдъ несполучливото възстание противъ Русия (1863 год.). Между Австрия и поляцитѣ се сключи формаленъ договоръ, споредъ който на поляцитѣ, а именно на полското дворянство и бюрокрация се даде цѣлата власть надъ Галиция, а по такъвъ начинъ и господството на украницитѣ, за което пъкъ поляцитѣ дадоха на Австрия надеждата, както излиза сега съвсѣмъ неоснователно, за една полска революция въ Русия и за присъединяването на цѣла Полша къмъ Австрия. Това именно прѣдизвика тежката 40-годишна борба на украинцитѣ съ поляцитѣ, борба, която не се е свършила и до сега. Все пакъ въ тая борба силитѣ на украинството се развиха дотолкова, че Галиция съ своитѣ украински гимназии, училища, национална църква, печатъ, театръ, музеи, партии, дружества „Соколи“, „Сѣчи“ и т. н. стана украински Пиемонтъ за цѣла Украйна, намираща се подъ руска власть.

Руска Украйна изпита една много по-тежка сждба, защото абсолютизмътъ и царизмътъ въ Русия спъватъ всички народни движения. Най-великиятъ поетъ на Украйна, Тарасъ Шевченко и неговитѣ другари отъ тъй нареченото „Кирило-Методиевско братство“ въ 40-тѣхъ години на миналото столѣтие си изпатиха заради мечтитѣ си за една украинска държава, макаръ и федеративно съединена съ Русия и бѣха заточени въ Сибиръ, или пъкъ затворени. Либералното течение на 60-тѣхъ години даде на украинството нови надежди, но царскитѣ укази отъ 1863 г. и 1876 г. заповѣдаха да се оставятъ всички надежди и забраниха всички издания и поставянето украинскитѣ пиеси на украински езикъ. Украинскитѣ емигранти (Драгомановъ и другаритѣ му) прѣнасятъ дѣятелностьта си въ Женева и въ Лъвовъ, украинската литература се скрива въ Галиция, а руска Украйна пада въ нова летаргия, като дава най-добритѣ си сили на рускитѣ революционни организации. И само новата революционна вълна отъ 1900 г. събуди отново украинството въ Русия и прѣдизвика украинската нелегална организация — „Украинската Революционна Партия“ (по-късно Украинската Социалдемократическа Работническа Партия), чиято първа брошура носеше заглавието „Самостоятелна Украйна“. Прѣзъ врѣме на руската революция и украинството изплува на повръхностьта на обществено-политическия животъ, като даде на първитѣ двѣ Думи два многочислени украински клуба съ лозунгъ автономия на Украйна. Сега украинството става едно масово политическо движение, което рускитѣ националисти („Новое Время“ и „Киевлянинъ“) наричатъ „мазепинство“.

Именно това възраждане на украинството отъ двѣтѣ страни на границата ускори войната на Русия съ Австрия. Рускитѣ официални и националистически кржгове

виждаха въ бързото развитие на украинския Пиемонтъ (Галиция) причината на националното събуждане на Руска Украйна и смѣтнаха това за австрийско-нѣмска интрига противъ цѣлостьта на Русия, макаръ че въ дѣйствителность самата Австрия, хипнотизирана отъ поляцитѣ, не разбираше до самото избухване на войната украинския въпросъ и поддържаше полския гнетъ надъ украинцитѣ въ Галиция. Естественното развитие на възраждащия се младъ националенъ организмъ, въпрѣки прѣдупрѣжденията на такива видни хора, като Милюковъ, Карѣевъ, Коршъ, Шахматовъ, се смѣташе въ националистическо заслѣпление като продуктъ на задгранична интрига, имаща за цѣль разрушаването на Русия. И това рѣши въпроса за войната, която висѣше въ въздуха вече нѣколко години.

Ако Русия се въоржжаваше вече въ продължение на нѣколко години, а въ това врѣме насъскваше Сърбия и Черна Гора противъ Австрия, поляцитѣ противъ Германия, балканскитѣ народи единъ срѣщу другъ, Ромжния противъ Австрия и т. н.; а въ Галиция, като въ погранична область, стократно увеличи русофилската агитации съ пари, брошури, емисари и т. н., — то всичко това се вършеше само защото войната съ Австрия, заради галицкитѣ украинци, бѣше вече рѣшена. Цѣльта на войната за Русия е да вземе въ свои ржцѣ и да унищожи украинския Пиемонтъ въ Русия, а териториялното засилване на Сърбия, Черна Гора или Ромжния това сж само случайни добавки, цѣльта на които е само да се получи военната помощь на тия държави, слѣдъ което всичкитѣ балкански народи по редъ биха сподѣлили сждбата на Украйна, Полша, Финландия и Кавказъ.

Слѣдъ всичко казано до тукъ, става ясно защо украинцитѣ тъй единодушно застанаха на страната на

Австро-нѣмския съюзъ. Така тѣ защищаватъ своя Пиемонтъ, а заедно съ това и националното бждаще на цѣла Украйна. За това веднага слѣдъ избухването на войната всички украински партии въ Галиция, депутатитѣ и печата се обърнаха къмъ цѣлия украински народъ съ апелъ за борба съ Русия, тоя най-голѣмъ врагъ на Украйна, а „Украинския Национален Съвѣтъ“, състоящъ се отъ прѣдставители на всички украински партии (съ изключение, разбира се, на русофилитѣ, които се смѣтатъ отъ украинцитѣ за продажни ренегати), рѣши да организира отъ украинската младежь единъ корпусъ доброволци за борба съ Русия. Една часть отъ тоя корпусъ се отличи въ боеветѣ съ Русия въ Карпатскитѣ проходи около Ужокъ.

Становището завзето отъ галицкитѣ украинци се сподѣля и отъ рускитѣ украинци, а изразитель на тѣхнитѣ национално политически стремежи е сега „Съюзътъ за освобождентето на Украйна“ и други организации.

Нека тия нѣколко реда, които ще изнесатъ прѣдъ чуждия читатель, може би, съвсѣмъ нови за него факти, послужатъ за балканскитѣ народи като прѣдупрѣждение за руската „освободителна“ мисия. Рускиятъ деспотизмъ е агресивенъ въ самата си сжщность и непримиримъ спрямо съсѣднитѣ народи. Той не знае нито съжителство, нито съсѣдство, — той знае само окупация и подтисване. Той е погълналъ единъ държавенъ организмъ слѣдъ другъ (Украйна, Литва, Полша, Курландия, Лифландия, Финландия, Грузия, Кримъ, Бухара, Хива и т. н.), служейки си за тая цѣль все съ сжщитѣ срѣдства на „освободителна“ агитация: пари, корупция, интриги, раздѣляване и въ края на краищата съ военни нападения. Въ Украйна насъскваха селянитѣ противъ дворянството, а сжщеврѣменно развращаваха дворянството съ надежда за

кариера и съ разширочаване на привилегии; въ Полша насъскваха угнетенитѣ украинци и православни срѣщу поляцитѣ и католицитѣ; въ Курляндия и Лифляндия — латишкитѣ селяни срѣщу нѣмскитѣ барони, които сѫщо развратяваха съ кариери и привилегии; въ Финляндия финскитѣ селяни срѣщу шведското еснафство; въ Кавказъ — християнитѣ срѣщу мохамеданитѣ, татаритѣ срѣщу арменцитѣ, арменцитѣ срѣщу черкезитѣ, грузинскитѣ и милгренскитѣ селяни срѣщу тамошното дворянство, което отъ своя страна се развратяваше съ пари и кариера. Всички тия страни сѫ „освободени“ отъ тѣхнитѣ послаби угнетители, за да се замѣни слабото полско, нѣмско, шведско или кое и да е друго иго, съ желѣзното руско. Нека тогава балканскитѣ народи и небалканскитѣ съсѣди на Русия добрѣ да изучатъ тия страници на руката история, — не по официалнитѣ руски учебници — и нека си прѣдставятъ своето бѫдаще, въ случай, че Русия излѣзе побѣдителка въ войната. Ние, които добрѣ познаваме психологията на руския абсолютизмъ, сме сигурни че слѣдъ унищожаването на Австрия, би дошелъ редътъ на Ромѫния, България, Сърбия, Турция, Гърция, Швеция, Норвегия и др. А разгромътъ на Русия и създаването на нови държави (Украйна, Полша, Финландия) между Балканитѣ, Европа и Русия би усигурило като прѣдпазителна стѣна еднажъ за винаги по-малкитѣ народи на Сѣверна и Централна Европа и на Балканския полуостровъ отъ руската опасность.

Колкото се отнася специално за Балканитѣ, то създаването на украинската държава веднажъ за винаги би отхвърлило Русия отъ Черно Море, а заедно съ това би се разсѣялъ черния облакъ, който отъ 150 години насамъ тежи надъ цѣлия Балканъ. Отдѣлена чрѣзъ силна украинска стѣна отъ Черно Море и Балкана Русия би

прѣстанала да заплашва сѫществуването на балканскитѣ народи и би изгубила интересъ за интриги на Балканитѣ.

Създаването на тая прѣдпазителна стѣна, — найнапрѣдъ на Украйна (безъ това Русия въпрѣки на отцѣпването на Полша би останала страшна), — ето историческата необходимость за народитѣ, заплашвани отъ Русия. А кого не заплашва Русия отъ Нордкапъ до Цариградъ ?...

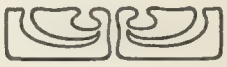

II.

Украйна и България.

На българския читатель, който, може би, е навикналъ да смѣта сѣверното крайбрѣжие на Черно море като истинско руска земя, ще бѫде, интересно да се запознае съ нѣкои страници на историческото минало, които свидѣтелствуватъ за живитѣ културни сношения на двѣтѣ земи — Украйна и България, при което ролитѣ на двата народа се мѣняватъ: отначало българитѣ сѫ учители на украинцитѣ, а послѣ украинцитѣ се намиратъ въ такова положение, че могатъ да влияятъ културно на българитѣ.

Най-старитѣ сношения на двѣтѣ земи потъватъ въ мъглата на прѣдисторичнитѣ врѣмена. Слѣдъ това трѣбва да се отбѣлѣжи прибиваването на Св. Кирилъ (тогава още Константинъ) въ Кримъ и на украинскитѣ брѣгове на Черно море. Въ всѣки случай още тогава се е почнала пропагандата на българско-славянското християнство срѣдъ южно-украинскитѣ плѣмена, доказателство за което имаме вече въ IX, а още повече въ X вѣкъ въ голѣмото число християни съ славянско богослужение (съ кирилица и старобългарска рѣчь) въ нѣкои центрове на Украйна (Киевъ и т. н.). Тогава, слѣдъ византийското, българското влияние върху Украйна е най-силно. Тия близки връзки съ България, може би, сѫ дали импулса на войнствения украински князъ Светославъ за единъ завоева-

теленъ походъ срѣщу България (968 г.). Слѣдъ като побѣди българитѣ при Доростолъ (Силистра), Светославъ се установи по-късно въ Прѣславъ и тръгна прѣзъ Тракия за Цариградъ. Войнитѣ съ византийския императоръ Цимисхий се свършиха безуспѣшно за Светославъ, който трѣбваше да се върне въ България, гдѣто се затвори въ Доростолъ (Силистра) и се бранѣше три мѣсеци срѣщу съюзената византийско-българска армия. Упорната му отбрана накара Цимисхия да сключи миръ и да позволи на Светослава свободно да се върне въ Украйна (972 г.). Съ това се свърши единствения четиригодишенъ инцидентъ между Украйна и България.

Слѣдъ това взаимнитѣ отношения имаха изключително миренъ, културенъ характеръ. Първа украинската църковна иерархия, слѣдъ официалното въвеждане на християнството въ Украйна отъ Владимиръ Велики (въ края на X вѣкъ), произхождаше отъ България (отъ Охридъ). Въ всѣки случай, отъ българския произходъ бѣха донесенитѣ тогава въ Украйна църковни книги и значителна часть отъ свѣтската писменость. Още за дълго врѣме слѣдъ това се вижда българското влияние въ украинската църковность, а и до сега се забѣлѣзватъ слѣдитѣ, макаръ и въ това, че цѣлъ редъ църковни пѣсни и днесъ въ Украйна се наричатъ „български гласове“, а българскитѣ имена Борисъ и Глѣбъ станаха народни въ Украйна. Цѣлата украинска литература отъ „княжеския периодъ“ (IX до XIII вѣкъ) показва не само въ езика, но и въ съдържанието си, крайно силно взаимствуване отъ българитѣ. Въ Украйна бѣха разпространени стотини български творения: „Лѣтописи“, „Сказания“, „Паломничества“, „Жития“, „Сборници“, „Слова“, „Пчели“, „Цвѣтя“, и т. н. въ оригинали или въ украински прѣработки. А богомилскитѣ апокрифи станаха собственость

на украинския народъ. Единъ отъ забѣлѣжителнитѣ паметници на старо-украинската литература, отъ XI вѣкъ, „Сборника на князъ Светославъ“ е волна прѣработка на едно аналогично българско произведение.

Слѣдъ това културнитѣ сношения на България и Украйна се прѣкѫсватъ, въ XIII вѣкъ, поради нашествието на монголитѣ, на което попаднаха и двѣтѣ земи и което залѣ южно-украинскитѣ степи отъ Карпатитѣ чакъ отвъдъ Донъ на изтокъ и съ това прѣкѫсна всѣко съобщение между България и Украйна, изтласкана отъ монголитѣ до сегашна Галиция, Волиния, Киевщина и Черниговщина.

Едва въ XV вѣкъ прѣкѫснатитѣ културни сношения се подновяватъ. Монголското нашествие, войнитѣ на Литва и Полша съ Украйна и междуособнитѣ войни дотолкова обезсилватъ Украйна, че Киевъ става малъкъ пограниченъ градъ, който украинския митрополитъ трѣбваше да напустне. Украинската църква и култура западнаха, защото градоветѣ станаха развалини и едва, слѣдъ закрѣпването на Литва и изпъждането на татаритѣ до брѣговетѣ на Черно море, възкръсва отново украинската църква и култура. Възстановява се съ усилията на великия литовско-украински князъ Витовитъ Киевската митрополия и Григорий Цамблакъ става митрополитъ. Цамблакъ, по произхождение българинъ, отъ начало билъ дяконъ при българския патриархъ Ефтими, послѣ призвитеръ въ Молдавска Сутавия, по-късно игуменъ въ Панкратовския монастиръ въ Сръбска Деча, а въ края на краищата украински митрополитъ въ Киевъ (1416 г.). Неговата литературна и организационна дѣйность възкреси украинската църква и даде начало на нова педагогика и на новъ развой на литературата. Въ историята на украинската култура Цамблакъ заема почетно мѣсто и е единъ

отъ прѣдтечитѣ на великия свой наслѣдникъ по Киевската митрополия — Петръ Могила.

Нещастията, които по това врѣме сполетѣха България, а именно завладяването ѝ отъ турцитѣ, докараха размѣната на ролитѣ, толкова повече, че Украйна, вслѣдствие на живата дѣятелность на князъ Острожски (учрѣди лицей въ Острожъ) и митрополитъ Петръ Могила (академия въ Киевъ) достигна до висока степень на културата. Тогава именно настжпва единъ макаръ и не толкова силенъ обратъ: българитѣ започватъ да заематъ отъ украинцитѣ. Тъй прочутата граматика на старо-славянски (църковенъ) езикъ, съставена отъ украинеца Милетий Смотрицкий и издадена въ Литва въ 1619 год. става наржчникъ за изучване и съставяне на граматикографията на всички южни славяни, въ това число и на българитѣ. Издадена въ специално издание за южнитѣ славяни въ Римникъ, въ 1775 год. тя се употрѣбява въ училищата и монастиритѣ чакъ до възраждането на българската литература, което възраждане сжщо записва на една отъ почетнитѣ си страници името на украинеца Юрий Ив. Венелина (1802—1839 г.). Роденъ въ Унгария (дѣто живѣятъ до половинъ милионъ души украинци), Венелинъ слѣдвалъ университета въ Лъвовъ, послѣ въ Москва, слѣдъ което се е прѣселилъ въ България и стана единъ отъ първитѣ дѣйци на българското възраждане. Съ своитѣ исторически статии за България, той възкреси историческитѣ традиции на българитѣ и будѣше въ тѣхъ националното имъ съзнание. Голѣмо влияние упражни украинската литература върху ново-българската още прѣди епохата на освобождението. Особенно Шевченко и Марко Вовчокъ бѣха дълго врѣме най-любимитѣ образци за творчеството на Жинзифова, П. Р. Славейкова и Л. Каравелова.

Тежката борба, както на украинцитѣ, тъй и на българитѣ за политическа свобода, борба, която за българитѣ се увѣнча съ успѣхъ, а за украинцитѣ още далечъ не е свършена, не способствуваше за културнитѣ сношения на двата народа, толкова повече, че между тѣхъ като китайска стѣна застана Русия. Задъ тая стѣна, задъ този затворъ, българитѣ мѫчно можаха да видятъ украинския народенъ животъ, който вървѣше по свой пѫть, толкова повече, че Русия имаше тогава още своя „освободителенъ ореолъ“. Може би малцина българи знаятъ, че при Шипка и Плѣвенъ цѣли полкове отъ руската армия, които се биха за свободата на българския народъ, бѣха чисто украински. Великиятъ съврѣмененъ украински драмитически артистъ и директоръ на театръ, Садовски, напечата миналата година своитѣ крайно интересни спомени отъ тая освободителна война. Тая отчужденость не можа да се разсѣе и отъ могѫщия умъ на професора отъ Софийското Висше Училище, Михаилъ Драгомановъ, емигрантъ отъ Киевъ, който отъ София духовно подхранваше политическото движение въ своя роденъ край — Киевъ и Лъвовъ. Драгомановъ даде сѫщо цѣненъ приносъ за българската наука, а именно за фолклора.

Едва въ най-ново врѣме се проби прозорецъ въ тая китайска стѣна и тя съвсѣмъ скоро ще се събори, защото не напраздно българския поетъ Славейковъ, прѣвеждаше стиховетѣ на Шевченко [1]), а нашия украински

---

[1]) 1. Д-ръ И. Д. Шишмановъ. Тарасъ Шевченко, неговото творчество и неговото влияние върху българскитѣ писатели прѣди освобождението. Отпечатъкъ отъ кн. XVI на „Библиотека Славянска Бесѣда“; 2. Славянски Гласъ, издание на Славян. Благотвор. Дружество въ България, год. IX (1911), кн. I—II, Ст. Чилингировъ, библиографични бѣлѣжки: Шевченко на български (по случай петдесеть годишни ната отъ смъртьта му) р. 37—41; 3. Славянска Антология, Ст. Чилингировъ, София 1910, стр. 151—153. Прѣводи отъ П. Р. Славейкова, Л. Каравелова, А. Д. Ихчиева.

поетъ Федьковичъ, въодушевенъ отъ борбитѣ на българитѣ за освобождение, посвѣти на тая борба поемата си Кжрджали. Между двата народа има много общо, а нищо не ги дѣли. Общи ни сж стремежитѣ за политическа свобода, за обединението на всички сънародници въ една държава. Българитѣ винаги сж смѣтали тия стремежи за най-важни, а ние сме ги написали на знамената си и за тѣхъ проливатъ своята млада кръвь украинскитѣ доброволци „Сичови стрѣлци“.

Общи сж за двата народа и страданията, които тѣ понесоха и има да понасятъ. Хиляди членове отъ всички партии: социалдемократическата, социалъ-революционната, радикално-демократическата и прогресивно-демократическата отъ руска Украйна пъшкатъ сега въ Сибиръ, тъй както българскитѣ нѣкога въ Анадола. Галиция страда сега подъ „освободителното господство“ на руситѣ, тъй както Македония подъ сърбитѣ. Първата работа на „освободителитѣ“ бѣше да затворятъ украинскитѣ училища и съюзи, да опустошатъ украинскитѣ музеи и библиотеки и да ги прѣнесатъ въ Москва, да арестуватъ украинскитѣ народни дѣйци (въ това число и митрополитъ Шептицки) и даже да конфискуватъ намиращитѣ се въ частни ржцѣ украински книги.

Възкръсването на Украина може да бжде само въ интереситѣ на България: да я освободи отъ руския колосъ и отъ неговитѣ интриги на Балканитѣ. Издигането на украинската държава ще възстанови нарушеното равновѣсие на Източна Европа и Черно-море. И това е въ интереситѣ на българитѣ.

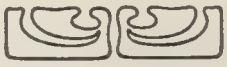

ПРИЛОЖЕНИЕ.

III.

ПРОГРАМА

на

СЪЮЗА ЗА ОСВОБОЖДАВАНЕ НА УКРАЙНА.

Областьта населена съ украинци отвъдъ и отсамъ австро-руската граница стана театръ на военнитѣ дѣйствия, гдѣто ще се разиграятъ рѣшителнитѣ сражения и, което е по-важно, тая именно територия е ябълката на раздора между двата неприятеля.

Украинцитѣ, прочее, съ право могатъ да твърдятъ че тая война ще рѣши сждбата имъ, а именно дали трѣбва да бжде украинския Пиемонтъ, прибѣжището на нашия националенъ животъ, унищоженъ или трѣбва тоя животъ да възкръсне отвъдъ Збручъ, далеко задъ Днѣпъръ, чакъ до брѣга на Черно море. Поробенитѣ въ Русия украинци не могатъ и не бива да слѣдятъ събитията като пасивни зрители. Тѣ издигатъ високо и рѣшително гласътъ си, за да искатъ неоспоримото си право на национална независимость.

Историческата необходимость настоятелно иска да възникне между Русия и Европа една независима украинска държава. Само тогава въ Европа ще настжпи траенъ миръ. Създаването на тая държава е необходимо условие, за запазването жизненитѣ Австро-Унгарски интереси и за спокойното развитие на нѣмскиятъ народъ въ

Австро-Унгария и Германия. За украинскиятъ народъ то ще означава сбждването на вѣковнитѣ му мечти и стремежи.

Слѣдъ като разбраха това рускитѣ украинци създадоха една обща народна организация — Съюзътъ за освобождението на Украйна — която прѣдставлява национално политическитѣ и социално економическитѣ интереси на украинския народъ въ Русия.

Въ тоя съюзъ сж прѣдставени всички политически течения, които сж се обединили въ искането си за независимость на украинския народъ. Съюзътъ вижда осжществяването на своитѣ идеали въ поражението на царизма отъ съюзенитѣ държави.

Независима Украйна трѣбва да бжде една конституционно демократична монархия, съ едно единственно законодателно тѣло, съ всички граждански, национални и др. права и съ собственно национална църква.

Ако се освободи само една часть отъ населената съ украинци територия отъ руския деспотизъмъ, Съюзътъ ще дѣйствува за създаването на една автономна страна отъ цѣлата украинска область въ границитѣ на Австрия.

Сжщеврѣменно съ създаването на самостоятелната украинска държава ще се прокара една коренна аграрна реформа въ полза на селянитѣ.

Практическитѣ задачи, които Съюзътъ има да разрѣшава сж толкова разнообразни, че могатъ да се посочатъ само въ общи черти. За да подкрѣпи сериозно разрѣшението на тия задачи, Съюзътъ прѣдприе създаването на национално-политически организации въ руска Украйна. Веднага слѣдъ като Австро-Унгарската армия завземе украинската територия, Съюзътъ ще започне да прокарва национално-политическата организация на завзетата область. Тогава ще се подготви свикването на

единъ народенъ конгресъ, който да се произнесе за формата на управлението, аграрната реформа и т. н. на отнетата отъ Русия область. Съюзътъ ще застжпва интереситѣ на украинския народъ прѣдъ правителствата и международнитѣ конференции и ще се грижи да популяризира срѣдъ европейското обществено мнѣние украинското движение чрѣзъ публикации, дописки и т. н.

Съюзътъ за освобождението на Украйна се намира въ постояненъ контактъ съ австрийскитѣ украинци.

Като вѣрватъ въ побѣдата на австро-унгарската и германска армии, украинцитѣ се надѣватъ, че на развалинитѣ на руската империя, тоя затворъ на народитѣ, ще се издигне свободна и независима Украйна.

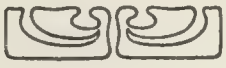

IV.

Къмъ европейското обществено мнѣние.

Безпримѣрната прѣдизвикателна политика на Русия прѣдизвика катастрофа въ цѣлия свѣтъ, каквато историята непознава. Ние украинцитѣ, синове на единъ голѣмъ, раздѣленъ между Австро-Унгария и Русия народъ, който се подтисва по нечуванъ начинъ отъ царизма, съзнаваме защо се води тая война. Работата не е за нѣкаква хегемония на „германизма“ или „славянството“. Войната се води между културата и варварството. Войната се води за да се сломи окончателно силата на една идея, на идеята за панрусизма, която е докарала неизчислими врѣди за цѣла Европа и заплашваше нейното благосъстояние и култура.

Русия, използувайки политическата слѣпота на славянскитѣ народи, направи отъ тая идея, която е позната подъ лъжливото име „панславизмъ“, орждие на своитѣ агресивни планове. Тая идея вече е унищожила Украйна като една независима държава, подчинила е Полша, обезсилила Турция и въ послѣднитѣ години хвърли мрѣжата си даже въ Австро-Унгария. Вратата, прѣзъ която тържествующия панрусизъмъ трѣбваше да влѣзе въ Австро-Унгария, за да я разруши, трѣбваше да бжде Галиция. Нашиятъ, раздѣленъ между двѣ държави, народъ, трѣбваше да послужи на Русия за да може царизмътъ да завладѣе проливитѣ и Цариградъ, пжтьтъ за кждѣто, споредъ рецептитѣ на руската дипломация, минавалъ прѣзъ Виена.

За тая цѣль Русия, отъ години наредъ, вършеше своята разрушителна работа. Смѣтката бѣше ясна: бжде ли нашия народъ, който въ Русия е брутално поробенъ, въ Галиция спеченъ за руската кауза, тогава задачата да се забие царското знаме на Карпатитѣ ще се улесни крайно. Ако ли пъкъ 30-тѣхъ милиона украинци въ Русия, подъ влиянието на галицкитѣ си братя, разберат правилно своитѣ национални и политически интереси, тогава разширочителнитѣ планове на Русия ще се сгромолясатъ.

Безъ откжсването на украинскитѣ провинции отъ Русия, даже и най-унищожителния погромъ на тая държава въ сегашната война би билъ само единъ слабъ ударъ, отъ който царизмътъ би се съвзелъ въ нѣколко години, за да продължава да играе старата си роля на нарушитель на европейския миръ. Само свободна, тежняща къмъ Тройния Съюзъ Украйна, съ своята голѣма територия отъ Карпатитѣ до Дунава и Черно море, би могла да бжде защитителна стѣна на Европа срѣщу Русия, стѣна, която би направила за винаги безврѣдно разпространяването на царизма и би освободила славянския свѣтъ отъ пагубното влияние на панрусизма.

Въ пълно съзнание на своята историческа мисия, да брани своята стара култура отъ азиятското варварство на руситѣ, Украйна винаги е била явенъ врагъ на Русия, като е търсила винаги помощь за своитѣ освободителни стремежи на западъ отъ нѣмцитѣ. Гетманитѣ Богданъ Хмелницки и Дрошенко и Орликъ се обърнаха къмъ нѣмцитѣ, а Мазепа къмъ шведитѣ. Даже въ врѣмето на Екатерина II украинското дворянство потърси въ Пруския дворъ защита срѣщу „московската тирания“. Шевченковитѣ демонстрации въ Киевъ прѣзъ мартъ тази година, въ които ясно се чуваха виковетѣ: „Да живѣе Австрия! Долу Русия!“, показватъ, че украинската по-

литическа мисъль върви пакъ по пжтя на старитѣ исторически традиции.

Ние, украинцитѣ отъ Русия, които сме се обединили въ „Съюзътъ за освобождението на Украйна“ ще употрѣбимъ всички усилия за едно окончателно откжсване отъ Русия. Въ тия сждбоносни врѣмена, въ които нашиятъ народъ отвъдъ и отсамъ границата се издига за послѣдна борба къмъ своя вѣковенъ врагъ, ние се обръщаме съ слѣдния апелъ къмъ цѣлия цивилизованъ свѣтъ. Нека той подкрѣпи нашето право дѣло! Ние имъ апелираме за това, като сме убѣдени, че *украинското дѣло* е сжщеврѣменно и дѣло на цѣлата европейска демокрация. Никога Европа нѣма да има миръ, никога нѣма да бжде освободена отъ заплашващитѣ нахлувания на царизма, никога нѣма да бжде сигурна за своитѣ културни блага, до като на широкитѣ степи на Украйна не се издигне една крѣпость срѣщу Русия!

Голѣмитѣ жертви, които нашия народъ е давалъ и дава, въ течение на столѣтия въ борбата си съ Русия, ни даватъ моралното право да искаме вниманието и съзнанието на цивилизования свѣтъ въ полза на нашата кауза, въ полза на *независимостьта на Украйна!*

За да не остане непознато за общественото мнѣние въ Европа цѣлото значение на нашето дѣло сега, когато на бойнитѣ полета, на които падатъ хиляди украинци, се рѣшава сждбата на европейскитѣ народи, ние се обръщаме съ този апелъ къмъ всички народи, чиито политически интереси сж свързани въ тоя моментъ съ интереситѣ на свободата и цивилизацията.

За „Съюзътъ за освобождението на Украйна“:
Д. Донцовъ, В. Дорошенко, М. Меленевський, О. Йолтуховски, М. Зализнякъ, А. Жукъ.

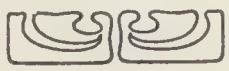

V.

ВЪЗВАНИЕ

на

СЪЮЗА ЗА ОСВОБОЖДЕНИЕ НА УКРАЙНА

КЪМЪ БЪЛГАРСКИЯ НАРОДЪ.

Разтурването на първия балкански съюзъ и сегашната западно-европейска война най-ясно показаха политиката на Русия. Особено българския народъ най-добрѣ почувствува прѣлеститѣ на нейната „славянска“ политика. Тая политика е виновна затова, че Сърбия взема отъ България Македония. Може ли слѣдъ това българския народъ, въ сегашния великъ моментъ на прѣкрояване картата на Европа, въ името на бждащето развитие на самостоятелнитѣ народи, да не застане рѣшително и ясно противъ панславистската лъжа на Русия? Не е ли ясно, че подъ булото на „славянското единство и братство“ сѣверния деспотъ се домогва до нови териториални придобивки и иска да вземе подъ свое иго *всички* славянски народи и да подготви за всички тѣхъ оная зла сждба, която спжваше народитѣ, що имаха нещастието да влѣзатъ въ руската държава?

Тридесеть милионния украински народъ въ Русия, единъ отъ най-голѣмитѣ славянски народи, най-много изпита върху си резултатитѣ отъ „славянската“ политика на Русия. Извоювалъ за себе си въ врѣмената на гетманъ Хмелницки независимость, той биде принуденъ отъ

обстоятелствата да се съедини съ Московското царство. Той запази тогава независимостьта и правата си. Още на другия день слѣдъ това се почватъ „братскитѣ“ домогвания на Русия да лиши украинския народъ отъ неговата ссмостоятелность и да го поруси. Настжпва дълга и упорита борба, въ която украинския народъ е готовъ да се подчини на Турция, само да не търпи рускитѣ насилия. Руската побѣда подъ Полтава бѣше оня важенъ моментъ, който направи отъ слабата Московщина империалистична Русия. Тя и даде възможность съвсѣмъ да смаже Украйна, да стжпче Полша, и да разпространи варварството си върху други земи. Тая битка бѣше проклятие не само за украинския народъ, но и за руския, защото имено послѣднята побѣда засили окончателно московския абсолютизъмъ и му даде възможность да се задържи до сега и да се противопостави на революционото движение на всички народи въ Русия въ 1905—1906 г.

Руската империя бѣше и е врагъ на всѣки прогресъ, и гробъ на народитѣ. И въ сегашната война побѣдата на Русия за дълги години би означавало надмощие на страшна реакция, побѣда на дивия абсолютизмъ надъ демократизма и западно-европейската култура, би означавала, че разнитѣ славянски народи и по-нататъкъ биха пъшкали подъ иго.

Ний украинцитѣ и вий българитѣ трѣбва рѣшително да излѣземъ въ тоя крайно важенъ моментъ. Намъ ни се пада великия исторически дългъ да демаскираме лъжитѣ на руския панславизмъ, защото сега се рѣшава нашата сждба — да бждемъ или не.

Русия водеше своята лъжлива пропаганда не само въ Сърбия и не само погуби съ това българския народъ въ Македония. Тя искаше сжщо да вземе и оная часть отъ украинския народъ, която имаше щастието да се

намѣри въ Галиция подъ закрилата на австрийската конституция. Русия мислѣше съ това веднажъ за винаги да задуши освободителното движение на украинския народъ. Прѣзъ Галиция и Виена минавалъ пжтя за Дарданелитѣ и Цариградъ. Това бѣше мисъльта на руското правителство. Русия подържаше Сърбия противъ Бълґария, за да обезсили Австрия и за това тя не жалеше пари за русофилска агитация срѣдъ украинското население въ Галиция. Опасностьта бѣше близка, затова украинския народъ ще смѣта деньтъ на обявяването война на Русия за най-свѣтлия день на своята история.

Българи! Въ тоя великъ походъ противъ руския деспотизмъ и ние съ васъ трѣбва да стоимъ въ едни редове съ нѣмскитѣ народи.

„Съюзътъ за освобождение на Украйна“ съ възторгъ гледа на вашитѣ приготовления за въоржжена акция противъ Русия и съюзницитѣ ѝ и вашитѣ славни усилия да се обедините въ тоя моментъ съ Турция и Ромжния. Ние вѣрваме че недавна прославенитѣ ваши полкове ще запишатъ името си и името на българския народъ въ най-свѣтлитѣ страници на историята и сега украинския народъ ви праща не славянски, а общочовѣшки, най-топълъ братски привѣтъ.

25 августъ, 1914 год.

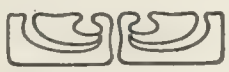

VI.

МАНИФЕСТЪ
на
ОБЩИЯ УКРАИНСКИ СЪВѢТЪ[1]).

Украински народе!

Наближава важенъ исторически моментъ. Разрѣшава се сждбата на държавитѣ и народитѣ. Не можаха да помогнатъ всички усилия на дипломацията да се запази европейския миръ. Бурята на войната заплашва Европа и нищо не може да я спре.

Тая буря застрашава най-много ония държави, въ числото на които влиза украинския народъ. Украинскиятъ народъ принадлежи къмъ ония народи, които ще изпитатъ най-силно тежестьта на войната и послѣдицитѣ ѝ.

Въ такъвъ моментъ единъ народъ, който иска да живѣе, трѣбва да има една мисъль и една воля и тая си воля да приложи на дѣло така, че да стане факторъ въ историята на държавитѣ и народитѣ.

И затова въ тоя моментъ прѣдставителитѣ на украинския народъ въ Галиция отъ *всички политически направления,* които се обединяватъ въ единъ националенъ идеалъ, образуваха единъ Общъ Украински Съвѣтъ, който да изразява една мисъль и едно дѣло, както се

---

[1]) Общиятъ Украински Съвѣтъ е политическа организация на галицкитѣ украинци, която днесъ обединява всички украински партии (народно-демократи, радикали и социалъ-демократи).

изисква отъ момента. Ние не сме приятели на войната и заедно съ цѣлия културенъ свѣтъ цѣнимъ мира като най-скжпо благо на човѣчеството. Но има въ историята на народитѣ и държавитѣ моменти, когато войната бива неминуема и щомъ не можемъ да попрѣчимъ на войната трѣбва да се помжчимъ, щото жертвитѣ, които тя иска отъ насъ да не отидатъ напраздно, кръвьта на бащитѣ да донесе добро на дѣцата.

Пжтя за постигането на това е ясенъ!

Войната я иска руския царь, самодържавния господарь на империята, която е исторически врагъ на Украйна. Рускитѣ царе нарушиха Переяславския договоръ, съ който се задължаваха да зачитатъ самостоятелностьта на Украйна, и заграбиха свободна Украйна. Царската империя въ течение на три вѣка води една политика, която има за цѣль да отнеме отъ заробена Украйна народната душа и да направи украинския народъ часть отъ руския. Съ царски указъ се отне отъ украинския народъ най-святото му право, правото да говори на родния си езикъ. Въ царска Русия днесъ най-заробенъ е украинския народъ.

И когато Русия иска война, въ нея говори оная ненаситность, която като червена нишка минава прѣзъ цѣлата история на тая империя, която заграбвайки нови земи, заробвайки народитѣ, отъ московско княжество стана единъ колосъ, който отъ редъ години заплашва общоевропейския миръ и общоевропейския прогресъ, културата и живота на народитѣ.

Тая ненаситность на царската империя заплашва и нашия националенъ животъ. Историческиятъ врагъ на Украйна не може да се помири съ това, че не цѣла Украйна е въ негови ржцѣ, че не цѣлия украински народъ пъшка подъ неговото господство, че има часть отъ украинската земя, дѣто украинския народъ не е поставенъ

извънъ законитѣ, дѣто той може да живѣе свой национаденъ животъ.

Като воюва съ австро-унгарската монархия Русия заплашва съ гибель и украинския национаденъ животъ, който е намѣрилъ закрила въ конституционното управленне на австрийската държава. Побѣдата на Русия би донесла на украинския народъ отъ австро-унгарската монархия сѫщото иго, подъ което пъшка 30-милионния украински народъ на руската империя.

И затова нашия пѫть е ясенъ.

Още въ врѣме на прѣдишния австро-руски конфликтъ съборътъ на дѣйцитѣ отъ всички украински партии въ Галиция, събрани въ Лъвовъ на 7.XII 1912 г. заяви, че за доброто и бѫдащето на украинския народъ, въ случай на австро-руски въорѫженъ конфликтъ, цѣлия украински народъ единодушно и рѣшително ще застане на страната на Австро-Унгария противъ руската империя, която е най-зълъ украински врагъ.

И ето сегашния моментъ вика украинския народъ да застане единодушно противъ царската империя, на страната на оная държава, въ която украинския национаденъ животъ намѣри свободното си развитие.

Досегашната пасивность на австро-унгарската политика спрѣмо плановетѣ на руския царизмъ винаги е била въ врѣда на интереситѣ на австро-унгарската монархия и народитѣ ѝ, и прѣди всичко, въ врѣда на самостоятелното национално развитие на нашия народъ. Затова сега нашъ святъ дългъ е да сложимъ всичкитѣ си сили прѣдъ жертвеника на борбата за бѫдащето на родна Украйна.

Побѣдата на Австро-Унгария ще бѫде наша побѣда. И колкото по-голѣмо бѫде поражението на Русия, толкова по-скоро ще дойде часа на освобождението на Украйна.

Украински народе!

Само оня народъ има права, който умѣе да ги извоюва. Само оня народъ има история, който умѣе да я твори съ сждбоносни дѣла.

Общиятъ Украински Съвѣтъ Те вика народе, за дѣлото, което ще Ти донесе нови права, ще отвори нова ера въ историята Ти, ще Те постави на надлежното мѣсто въ редоветѣ на европейскитѣ народи.

Нека тогава тоя апелъ намѣри отзвукъ въ всѣко украинско сърдце!

Нека се събуди въ нашия народъ нѣкогашната казашка смѣлость! Нека цѣлия ни народъ бжде не зритель, а най-дѣятеленъ участникъ въ бждащитѣ събития! Нека той употрѣби всичкитѣ си материални и морални сили за разбиването на историческия врагъ на Украйна!

На борба за реализирането на тоя идеалъ, който днесъ обединява цѣлия украински народъ!

Нека на развалинитѣ на царската империя изгрѣе слънцето на свободна Украйна!

Лъвовъ, 3 августъ, 1914 г.

За Общия Украински Съвѣтъ:

Прѣдседатель: **Д-ръ Кость Левицки.**

Подпрѣдседатели: **Мих. Павликъ.**
Микола Ханкевичъ.

Секретарь: **Д-ръ Степанъ Баранъ.**

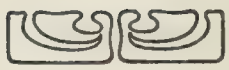

СЪДЪРЖАНИЕ:

СТР.

I. Какъ Русия „освобождава“ Украйна? . 3

II. Украйна и България 23

Приложение.

III. Програма на Съюза за Освобождаване на Украйна 29

IV. Къмъ европейското общественно мнѣние 33

V. Възвание на Съюза за Освобождение на Украйна къмъ българския народъ 37

VI. Манифестъ на Общия Украински Съвѣтъ 41

VII. Етнографическа карта на Украйна . . 49

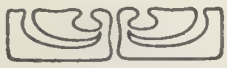

ВІСТНИК
Союза визволення України.

Виходить два до чотири рази у місяць.

Річна передплата виносить 10 К. (4 рублї), піврічна 5 К. (2 руб.), квартальна 3 К. (1·20 руб). — Цїна поодинокого примірника 30 сот. (15 коп.).

Редагує комітет.

Видає і відповідає за редакцію: **Омелян Бачинський.**

Адреса редакції і адміністрації: Wien, VIII. Josefstädterstrasse 79, II. Stlege, Tür 19.

Ukrainische Nachrichten
Mitteilungen des Bundes zur Befreiung der Ukraina.

Erscheint als Manuskript.

Nachdruck mit voller Quellenangabe gestattet.

Redaktion und Administration: Wien, VIII. Josefstädterstrasse, 79.

Herausgeber und veranitwortlicher Redakteur:

Omelan Batschynskyj.

Redigiert vom Komitee des Bundes zur Befreiung der Ukraina.

ДІЛО

(Передтим дневник у Львові, виходить від 18 вересня 1914 кождої суботи як тиждневник у Відні.

Редакція і адміністрація:

Wien VIII, Langegasse 16. Tür 8.

Ukrainisches Korrespondenzblatt

Herausgeber: **Dr. Konstantin Lewyckyj**

(Präsident der ukrainischen Zentralorganisation).

Verantwortlicher Redakteur: **Basil Panejko.**

Verwaltung und Expedition:

Wien VIII, Langegasse 16, Tür № 8.

Erscheint jeden Donnerstag.

Етнографическа карта на Украйна.

Имената на градоветѣ въ австрийска Украйна сѫ официалнитѣ нѣмски имена, а тѣзи на руска — официалнитѣ руски.

—— Граница на украинската територия; всички езични острови сѫ изхвърлени. -------- Държавни граници. ..... Губернски граници.

Губернскитѣ градове сѫ подчертани. Имената на губерниитѣ сѫ означени само тамъ гдѣто се именуватъ съ други имена, а не съ главнитѣ имъ градове; руското наименование е запазено по навикъ.

Мащабъ 1:7,500.000. 0 100 200 300 километра.

10:30

Цѣна 20 стотинки.